

Majgull Axelsson
Ik heet geen Miriam

Band 1

2015
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Het is nog steeds nacht, maar toch schijnt de zon. Nässjö rust stil onder de helderblauwe hemel. Er fluis-tert geen wind door de berken in het Stadspark, er broemt geen motor langs de Rådhusgatan, er suist geen trein naar het station. Het is zo stil dat een eenzame duif die waggelend over het Stora Torget rent opeens blijft staan om naar dit bijzondere fenomeen te luis-teren. Doodstil en waakzaam staat hij af te wachten, zijn kopje een beetje schuin. Maar dan ziet hij verder-op een half broodje worst en hij vergeet alles. Hij zet snel zijn ene rode pootje voor het andere en stuift er-op af, woordloos gelukkig met het rijke maal dat hem wacht. Niet dat hij erg veel honger heeft. Niemand in Nässjö heeft tegenwoordig erg veel honger, zelfs de vogels en de ratten niet. Er is hier genoeg voedsel voor iedereen.

Niettemin droomt Miriam over honger. Ze verstopt zich nu al meer dan zestig jaar in deze stad en heeft in al die tijd nog geen uur honger geleden, maar toch droomt ze elke nacht over de honger uit haar jeugd. Dat heeft niets te maken met het leven dat ze als vol-wassene leidt of met de persoon die ze tegenwoordig is, maar ze raakt die dromen maar niet kwijt, ze zwe-ven naar binnen en nemen bezit van haar, ze duwen haar achtenzestig jaar of nog verder terug in de tijd,

dwingen haar om te bukken en weg te duiken, om haar ogen neer te slaan en haar schouders in te trekken, om een stuk brood te stelen van iemand die niet meer kan eten, om te proberen een broertje te voeren dat niet eens kan slikken, om tijdens het appèl dicht bij Else te gaan staan en in stilte het alfabet te prevelen, om een tel later in Elses onnatuurlijk grote ogen te staren, die ogen die...

Dat gebeurt allemaal telkens opnieuw. Nacht na nacht. En als Kaiser, de herdershond van de buurman, het zich dan ook nog in zijn kop haalt te gaan blaffen als hij's ochtends vroeg de tuin in mag, opent Miriam inwendig gloeiend van angst haar ogen.

Maar vannacht blaft Kaiser niet, hij slaapt nog steeds bij zijn vlezige baas in bed, dus kan Miriam het zich permitteren langzaam te ontwaken en een poos te blijven hangen in het interval tussen slapen en waken. Het interval is de ruimte waar ze het meest van houdt, een volkomen werkelijke ruimte, ook al bestaat die alleen in haar fantasie, een ruimte waarin ze haar dromen kan sturen en ze zacht en vriendelijk kan maken, een ruimte waarin alle doden nog leven, waarin ze vrij is om wie dan ook en waar dan ook te zijn, vrij om te zweven tussen tijden en plaatsen, tussen herinneringen, droom en werkelijkheid. Maar dat doet ze niet. Vannacht niet. Integendeel, ze blijft staan en kijkt om zich heen, ze merkt op dat de ruimte vanochtend he-

lemaal rond is en dat alle deurtjes ervan op een kier staan. Gisteren waren het er vierentachtig, vandaag zijn het er vijfentachtig; ze hoeft ze niet te tellen om dat te weten. Ze zijn bovendien allemaal van teak en hebben een glimmend handvat. Ze hebben in feite wel wat weg van de kastdeurtjes in de eerste keuken die helemaal van haar was, de keuken waar ze meer en intenser van hield dan van Olof, en dat wil heel wat zeggen. Maar daar denkt ze nu niet aan. Ze staat nu voor haar kastdeurtjes en bekijkt ze, probeert uit te vinden welke de eerste zijn en welke de laatste, maar ze kijkt wel uit dat ze er geen wijd openzet. En kijk! Ze ziet achter een deurtje een stuk gestreept katoen en dat is voldoende; ze doet het dicht. Daarna laat ze haar hand over nog eens vijftien deurtjes ervoor en vijf deurtjes erna gaan om ze allemaal met een korte harde tik te sluiten. *Pang-pang-pang!* Dan laat ze haar armen zakken en kijkt ze om zich heen, ze glimlacht, haalt haar lange witte vlecht over haar schouder naar voren en strijkt ermee langs haar neus alsof het een aanhalig huisdiertje is. Zo. Nu is het tijd om helemaal op eigen houtje haar verjaardag te vieren, voordat de rest van de familie wakker wordt en haar herinneringen verstoort.

Bijna een halfuur lang gluurt ze bij de vele kastjes van haar geheugen naar binnen. Daar vliegt een kleine Thomas op haar af, ze sluit hem stevig in haar armen

en zwiert rond en rond, haar gestippelde rok zwiept voorbij en zijn kinderlach maakt ook haar aan het lachen. En daar is ze bruidsmenisje bij Hanna's bruiloft en het bruidsboeket begint te trillen in haar hand als Hanna in een hartverscheurend gehuil uitbarst op het moment dat Egon de ring om haar vinger schuift. Zo gelukkig, snikt Hanna en ze maakt een ongepast gebaar door met haar gehandschoende rechterhand langs haar neus te strijken. Sorry! Ik ben gewoon zo gelukkig! En iedereen glimlacht. Egon glimlacht en Olof glimlacht, de burgemeester glimlacht, de notaris, en Miriam ook, maar Thomas, die in zijn wandelwagentje zit, begint opeens te jammeren en ze buigt zich voorover om hem in te stoppen met het lichtblauwe katoenen dekentje. Achter het volgende kastdeurtje is ze zelf de bruid en ze ziet dat ze erg mooi is als ze in haar witte jurk naar het altaar loopt. Heel jong, heel donker en heel mooi, maar Olof aan haar zijde kijkt een beetje benauwd. Misschien denkt hij aan zijn vorige huwelijk, zijn echte huwelijk, dat in de grote kerk midden in de stad werd voltrokken. Maar dat huwelijk duurde niet langer dan ruim een jaar, tot de dag waarop zijn jonge echtgenote Thomas ter wereld bracht, haar ademhaling en hartslag ermee ophielden en ze zich onder geen beding weer tot leven liet verlokken. Het kan ook zijn dat hij bezorgd is omdat Miriam zonder een woord tegen hem te zeggen de dag

nadat hij haar een aanzoek deed al naar het bevolkingsregister ging om aan te geven dat ze het geloof van haar voorvaderen wilde afzweren en zich wilde aansluiten bij de Zweedse Lutherse Kerk, als dat zou kunnen. En dat kon natuurlijk. Dominee Klintberg zat bijna te likkebaarden en plande al een doop in voor de eerstvolgende zondag. Olof weet dat Miriam niet zeker weet of er wel echt een God bestaat en hij deelt haar twijfel, maar toch kwelt haar besluit hem. Kan het zijn dat ze zich alleen maar heeft bekeerd voor deze bruiloft? Omdat ze in een witte jurk en een sluier met een krans van mirte de gang naar het altaar in de Sankta Valborgskapel wilde maken? Omdat ze nadien op de stoep van de kapel wilde staan in haar geliefde zachte konijnenbontjas terwijl zijn familie en vrienden rijstkorrels over hen heen strooiden? En in dat geval: tot wat voor soort mens maakte haar dat?

Tot iemand die van je hield, is meer dan zestig jaar later Miriams gefluisterde antwoord. Tot iemand die alles al had verloren, zelfs zichzelf, en die wist dat ze het niet zou overleven als ze jou ook nog verloor, tot iemand die bereid was te liegen en meeneed te plegen om ervoor te zorgen dat je haar nooit van je leven zou verlaten, en die in haar grote onschuld meende dat voor jou een kerkelijke inzegening meer zou betekenen, belangrijker zou zijn en het huwelijk zekerder en standvastiger zou maken dan bij een burgerlijk huwe-

lijk het geval was geweest. Je mocht niet weggaan! Daarom moesten we in de kerk trouwen. Ondanks God. Voor de zekerheid.

‘Zekerheid’ was in die tijd het belangrijkste woord, dat had ze toen al begrepen. Al die zekere Zweden wilden nog meer zekerheid, nog grotere zekerheid, gewoon bovenmenselijke zekerheid. Ze werden opgejaagd door de geesten uit het verleden en kermden voortdurend over wat was geweest. De laatste grote hongersnood nog maar vier decennia geleden! De armoede en de vernedering van de werkloosheid twee decennia geleden! De oorlog die nog maar een decennium geleden vlak langs de landsgrenzen was gescheerd, die oorlog waarin mensen aan de andere kant waren doodgeschoten en opengesneden, verhongerd en vergast, mishandeld en in dwangarbeid afgebeuld tot de dood erop volgde. Het leek of niets de herinnering aan hun vreselijke kreten kon dempen, maar in dit land kon niemand het nog langer opbrengen hen aan te horen, niemand wilde erbij stilstaan dat er momenten waren waarop ze het hadden laten afweten, eigenlijk tamelijk veel momenten waarop ze het hadden laten afweten, nee, ze wilden hoogstens stilstaan bij een paar late momenten van heldenmoed, eigenlijk tamelijk veel momenten van heldenmoed. Maar het allerliefst stonden ze erbij stil dat tegenwoordig alle mensen, zelfs de arbeiders, op zondag een stuk

vlees konden braden, dat ze in plaats van gebakken haring doordeweeks gehaktballetjes en worst konden eten, dat iedereen, echt iedereen, elke zomer drie weken doorbetaalde vakantie had gekregen en dat sommige uiterst plichtsgetrouwe arbeiders zich nu bovendien de aanschaf van een auto konden veroorloven. Een eigen auto! Een piepklein Volkswagentje dat voor het piepkleine huisje stond waar ze zelf de eigenaar van waren. De toekomst zat er dus niet meer alleen maar aan te komen. Die was er al.

Zo was het ook voor Miriam. Dat ziet ze als ze achter de kastdeurtjes kijkt die vlak na haar bruiloft opengaan. Daar loopt ze glimlachend met een dienblad haar tuin in en om haar heen is het zomer. De abrikooskleurige rozen bloeien in het perk, de roze pioenrozen zijn uitgekomen, en een schuchtere pasgeplante boerenjasmijn laat haar eerste knoppen uitbotten en onthult haar witte sterren. Op het dienblad staan Miriams zelfgemaakte rabarbersap van vorig jaar, haar versgebakken marmercake en de mooi gerezen kaneelbroodjes die tegenwoordig haar trots zijn. Olof glimlacht naar haar en zegt dat hij voor de koffie graag een glas rabarbersap wil, want haar rabarbersap is echt het lekkerst van de hele wereld. En Thomas drukt zich stevig tegen haar aan en is het daarmee eens. Het lekkerste sap van de hele wereld.

Achter het volgende deurtje is Thomas al groter en

hoekiger geworden, maar nog steeds is hij haar jongen. Nooit zal hij tegen haar schreeuwen of achter haar rug bekkentrekken, maar ze past dan ook goed op dat ze zich niet opdringt. Ze kust hem zelden op zijn wang en pakt alleen zijn hand om te controleren of zijn wanten nog passen, en wanneer dat niet meer het geval is, vraagt ze hem welke kleur wol ze moet kiezen wanneer ze een paar nieuwe gaat breien. Grijs? Prima. Dan gaat ze een paar grijze vingerwanten voor hem breien.

Maar achter het volgende deurtje ziet ze zichzelf in haar mooie zitkamer zitten, in de mooie villa die Olof geërfd heeft, met de mooie meubels die hij voor hen heeft gekocht, want Olof verdient goed, Olof is tandarts en er is in Nässjö geen tandarts die zo goed verdient als hij, en zij zit te breien op haar mooie bank, een ontwerp van Carl Malmsten, als alles opeens verdwijnt. Haar geruite rok wordt een gestreepte kampjurk, haar kousen smelten weg en haar schoenen verdwijnen in het niets, het parket onder haar voeten is opeens ruw cement, en het enige wat resteert, zijn de grijze winterschemeringbuiten en de vallende sneeuw, en heel even is ze terug in Ravensbrück en Else staart met opengesperde ogen leeg voor zich uit wanneer ze door de koorts bevangen wordt, en Miriam gilt, ze gilt en hoort zichzelf gillen en ze slaat haar handen voor haar mond om zichzelf tot zwijgen te brengen. Ze blijft

een hele poos onbeweeglijk en met gesloten ogen zitten, ze onderdrukt haar schreeuw, doet dan langzaam haar ogen weer open en kijkt om zich heen. Alles is net als anders. Het zijn de jaren zestig en het is een rustige schemering in februari, zij zit in haar mooie zitkamer en op schoot heeft ze een halfafgebreide want voor haar stiefzoon.

Maar nee, ze wil niet terugdenken aan die middag. Ze wil niet aan dat soort middagen terugdenken, daarom gaat ze snel aan andere kastdeurtjes voorbij en rent ze naar het laatste open deurtje. Ze zet het wijd open, gluurt naar binnen en glimlacht bij het bekende beeld dat ze ziet. Daar ligt ze zelf in haar prettige slaapkamertje, in een nieuwe eeuw en een nieuw millennium. De muren zijn bleekblauw, het dekbedovertrek heeft donkerblauwe en witte ruiten, de gordijnen zijn dun en wit. Tegen de muur staat het geschenk dat haar ooit tot een dame onder de dames maakte: de glimmende mahoniehouten secretaire van Hanna. Naast de open balkondeur staat de oorfauteuil van Olof, die ze drie jaar na zijn overlijden opnieuw heeft laten bekleden. Dat is inmiddels twaalf jaar geleden, maar dat zie je er niet aan af: de stof is nog steeds dik en donkerblauw, die is niet verbleekt door de middagzon van al die dagen. Over de armleuning hangt haar nieuwe ochtendjas, eveneens in een zachte mistblauwe kleur. Blauw is namelijk haar lievelingskleur. Ze is dol op alle tinten